

تهیه کننده: سید کمال یعقوبی کارشناس ارشد تاریخ - دبیر دبیرستان های ناحیه ۲ قزوین

فعالیت ۱ (ص ۳۲):

- ۱- تلاش برای دست یافتن به ذخایر، منابع و مواد اولیه ایران از طریق سیاست توسعه طلبی ارضی
- ۲- تلاش در جهت تسلط بر بازار ایران از طریق صدور همه نوع کالا و محصولات
- ۳- تلاش برای نفوذ و سلطه بر ایران از طریق اخذ امتیازات متعدد سیاسی و اقتصادی
- ۴- تلاش برای نفوذ در دستگاه حاکمه قاجار به منظور سلطه همه جانبه بر ایران به عنوان دروازه هند

فعالیت ۲ (بررسی شواهد و مدارک) (ص ۳۵):

جواب ۱): نویسنده در وصف کمالات قائم مقام فراهانی به حق کم نگذاشته و بویژه اقتدار صدر اعظم را از هر جهت مورد تعریف و تمجید قرار داده است. اگرچه « حسینعلی میرزا فرمانفرما » فرزند فتحعلیشاه و حاکم فارس (پدر نویسنده) که پس از مرگ پدر، با ادعای سلطنت شوریده بود، با درایت صدر اعظم و « توسط فیروز میرزا » برادر کوچک محمد شاه قاجار شکست خورد، اما به نظر می رسد نویسنده کینه ای شخصی از قائم مقام به دل نگرفته و انصاف را در باره او رعایت نموده است. با این وجود اگر نویسنده به موضوع پدرش هم اشاره می کرد قابل درک می بود.

جواب ۲): برابر متن، با توجه به شخصیت ممتاز قائم مقام فراهانی در سرو سامان دادن به امور کشور و نفوذ ناپذیری وی، جلوگیری از دخالت های درباریان و حتی شاه در امور مختلف، کاملاً با رویه و روحیات وی سازگار بوده است. این اقدامات، خود در برقراری نظم و سامان دهی به اوضاع جاریه کشور بی تردید نقش داشته است و بخشی از قضاوت مثبت تاریخ در باره او به لحاظ همین مواضع شجاعانه وی بوده است. اگرچه این اقدامات در نهایت به قیمت برکناری وی از صدارت انجامید.

کاوش خارج از کلاس (ص ۳۷): منابع:

– قاضیها، فاطمه، روزنامه خاطرات ناصرالدین شاه در سفر اول به فرنگستان، تهران، سازمان اسناد ملی پژوهشکده اسناد، ۱۳۷۷، موجود در کتابخانه علامه رفیعی، رده: ۱۶۹/۰۴ / ۹۱۴، بارکد: ۰۸۰۱ BF0000445، محل نگهداری: علامه رفیعی قزوین، بخش: هدایای غلامرضا رفیعی

– قاضیها، فاطمه، روزنامه خاطرات ناصرالدین شاه در سفر دوم به فرنگستان، تهران، سازمان اسناد ملی پژوهشکده اسناد، ۱۳۷۹، موجود در کتابخانه علامه رفیعی قزوین، رده: ۱۶۹/۰۴ / ۹۱۴، بارکد: ۰۸۰۱ BF0000446، محل نگهداری: علامه رفیعی قزوین، بخش: هدایای غلامرضا رفیعی

// – کتابخانه عارف قزوینی، رده: ۱۶۲/۰۷۴۵۰۴۲ / ۹۵۵، بارکد: ۰۱۰۱ BF17351، محل نگهداری: عارف قزوینی قزوین، بخش: پایگاه اصلی

- رضوانی، محمد رضا و قاضیها، فاطمه، روزنامه خاطرات ناصرالدین شاه در سفر سوم به فرنگستان، تهران، سازمان اسناد ملی دفتر پژوهشی و تحقیقات، ۱۳۶۹، موجود در کتابخانه عارف قزوینی، رده: ۱۶۲/۰۴ / ۹۱۴، بارکد: ۰۱۰۱ BF3702، محل نگهداری: عارف قزوینی
- قزوین، بخش: پایگاه اصلی، شماره جلد نسخه: ۱

فعالیت ۳ (بررسی شواهد و مدارک) (ص ۳۹):

اشکالات نظام مالیاتی برابر توضیحات مورگان شوستر:

- موروثی بودن شغل مستوفی گری
- احاطه کامل مستوفیان بر نحوه محاسبه مالیات مناطق مختلف و اسناد و دفاتر مربوطه
- انحصاری دانستن دفاتر مالیاتی و احياناً عدم پاسخگویی مستوفیان به مقامات دولتی در این خصوص
- عدم شفافیت دفاتر مالیاتی و مقاومت مستوفیان در خصوص هرگونه حسابرسی احتمالی

فعالیت ۴ (بحث و گفتگو) (ص ۴۱):

- ناتوانی دولت مرکزی در برقراری نظم و امنیت داخلی و سرکوب شورش های داخلی و راهزنی و ...
- ناکارآمدی دولت ایران در مقابله با تهدیدهای خارجی که به دفعات باعث ضرر و زیان شده و باعث جدایی مناطق زیادی از ایران شد.

فعالیت ۵ (فکر کنیم و پاسخ دهیم) (ص ۴۳):

- نظامی: فقدان ارتش دائمی و سازمان دهی شده، قدیمی بودن ساز و برگ جنگی ایرانیان، عدم آشنایی به فنون نظامی روز دنیا
- سیاسی: بی اطلاعی مأمورین سیاسی از مناسبات بین المللی و ناتوانی در مذاکرات و بروز برخی خیانت ها
- اقتصادی: عدم تأمین مخارج سنگین نظامی با توجه به ضعف بنیه اقتصادی ایران و فساد گسترده دربار قاجار
- تکیه ی بیش از حد به قول و قرارهای دو کشور انگلیس و فرانسه که حاصلی جز نفوذ آنها به ویژه انگلیسی ها و شکست در جنگ با روسیه نداشت.

فعالیت ۶ (تحلیل و قضاوت) (ص ۴۳):

ضعف مفرط دولتمردان قاجار در مواجهه با مشکلات بین المللی و عدم برنامه ریزی صحیح در مذاکرات سیاسی با دول استعمارگر به نظر می رسد این دولت را در موضعی انفعالی قرار داده بود. از سوی دیگر چنانکه از متن برمی آید، ناصرالدین شاه به وضوح به ضعف نظامی ایران در مواجهه با دولت متجاوز روسیه اشاره می نماید و از بدقولی های دولت انگلیس در کمک های نظامی کله مند است.